

PROBLEME ALE ȘOMAJULUI DIN BUCUREȘTII ANILOR 1929—1937 OGLINDITE ÎN UNELE DOCUMENTE AFLATE ÎN COLECȚIILE M. I. M. B. *)

de PETRE DAICHE

Printre materialele documentare intrate în ultima vreme în colecțiile Muzeului de istorie a municipiului București se află și un dosar referitor la șomajul din București în anii 1929—1937. Dosarul la care ne referim, purtând titlul „Primăria Sectorului II Negru. Somaj — 1929—1937“, conține 200 file și este înregistrat sub numărul 87388/42304. În ultimii ani problema șomajului a făcut obiectul unor lucrări și studii cu caracter general sau special care au elucidat diferitele sale aspecte, inclusiv felul cum el s-a manifestat în unele centre economice importante ale țării.¹⁾ Mai puțin tratată a fost problema măsurilor luate de comune (respectiv primării) pentru depistarea, evidența și ajutorarea șomerilor.

În comunicarea de față nu ne propunem decît o semnalare a conținutului dosarului ale cărui documente pot servi la întregirea informațiilor despre rolul Primăriei Municipiului București, și în special a Sectorului II Negru, în ajutorarea șomerilor, în stabilirea calității de șomer, a numărului șomerilor înscrși și ajutați de primăriile de sectoare, cantitatea de bunuri distribuite sub formă de ajutoare, proveniența fondului de ajutoare a șomerilor, cine administra acest fond etc.

În București — principalul centru economic, politic, administrativ și cultural al țării — oraș a cărei populație depășea în 1930 cifra de 600.000 locuitori — numărul mare al șomerilor a fost mai frapant decît în alte orașe sau zone industriale.

Proporții deosebite a luat șomajul în București în perioada crizei economice din anii 1929—1933 ca urmare a restrîngerii producției și activității în toate ramurile și sectoarele economice, a închiderii unor

*) Comunicare prezentată la cea de a IV-a sesiune de comunicări științifice a muzeelor, Buc., 5—7 feb 1968.

¹⁾ Gh. Surpat, *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*, Buc., 1962; V. Liveanu, *În legătură cu activitatea P. C. R. în rindurile șomerilor în perioada luptelor din ianuarie—februarie 1933*, în *Studii*, nr. 2/1963; V. Petrișor și T. Pinteanu, *Acțiunile șomerilor din București în anii crizei economice (1929—febr. 1933)*, în *Analele Institutului de istorie a partidului*, nr. 3/1965; P. Sarafoleanu, *Acțiuni ale muncitorilor șomeri din Banat în anii 1929—1933 în Analele Institutului de istorie a partidului*, nr. 1/1964.

fabrici care au lăsat fără lucru sute de muncitori. În aceste condiții activitatea Oficiilor de plasare capătă proporții fără precedent, primăriile de sectoare sînt asaltate de tot mai multe cereri de ajutorare, în fața multor fabrici, care și-au închis porțile, cei rămași fără lucru așteaptă zadarnic, iar la Azilul de noapte numărul celor ce solicită găzduire atinge cifre record.

„În împrejurările economice prin care trecem astăzi — scria *Gazeta Municipală* din 20 martie 1932 — sărăcia a luat proporții puțin obișnuite în capitala noastră. Sînt mii cei lipsiți de strictul necesar, mii cei care trăiesc chinuți de foame și frig...”²⁾

Prezența și acuitatea șomajului în perioada crizei din 1929—1933 nu numai că a convins în mod neașteptat de brutal pe cei care în trecut îi negau existența dar ea s-a impus ca una din problemele esențiale pe care statul urma să le rezolve.

„Nu numai că nu se poate contesta existența șomajului — afirma un deputat în ședința Camerei din 13 dec. 1932 — dar că el a luat proporții îngrijorătoare și că se impune a lua măsuri de combaterea șomajului și ajutorare a celor lipsiți de lucru”.³⁾ La rîndul său, ministrul industriei și comerțului, spunea la 30 iunie 1931, că „nu există problemă care să ne îngrijoreze mai mult decît această problemă a lipsei de lucru în centrele noastre industriale”.⁴⁾

Creșterea numărului șomerilor — în proporții neîntîlnite pînă atunci — cu multiple implicații în viața economică și social-politică a țării, nu putea lăsa indiferentă conducerea statului și comunelor care în urma luptei clasei muncitoare sub conducerea P.C.R., a celorlalte organizații revoluționare și democratice, a fost nevoită — așa cum rezultă și din dosarul analizat — să ia unele măsuri și să întreprindă acțiuni care vizau direct sau indirect organizarea asistenței șomerilor. Dar măsurile preconizate în legătură cu șomajul nu aveau la bază o lege care să cuprindă toate categoriile de șomeri.

Nu exista un consens în legătură cu instituția sau organul care trebuie să se ocupe de ajutorarea șomerilor. Astfel, într-un regulament pentru ajutorarea șomerilor, aflat în dosarul analizat, se spune că „în principiu comunele trebuie să evite preocuparea de asistarea șomerilor, aceasta căzînd mai mult în sarcina Asociației Patronale și a Ministerului Muncii”.⁵⁾

Într-o circulară a Ministerului Muncii din septembrie 1930, adresată prefecturilor și primăriilor urbane, se precizează contrariul: „comunele și județele au în primul rînd datoria de a se interesa de locuitorii lor și de a le da ajutorul necesar, conlucrînd cu statul care le sprijină în acțiunea lor”.⁶⁾

Documentele aflate în dosarul analizat îndreptățesc afirmația că măsurile luate de stat și comune pentru prevenirea și ajutorarea șome-

2) *Gazeta Municipală*, 1932, 20 martie.

3) *Monitorul Oficial, Dezbaterile Adunării Deputaților*, 19 dec. 1932, p. 30.

4) *Ibidem*, nr. 8, din 30 iunie 1931, p. 251.

5) Colecția de documente a Muzeului de istorie a orașului București, inventar 87388/42304, fila 18. În continuare trimerile la dosarul analizat se vor da în text, indicîndu-se numai fila.

6) *Buletinul muncii*, an XI, (1930), p. 25.

rilor aveau la bază deziderate care nu depășeau limitele filantropismului burghez iar ajutoarele se acordau unui număr redus de persoane.

În plus, stabilirea calității de șomer conținea clauze care de la început excludeau anumite categorii de oameni ai muncii, rămași fără lucru, de a fi recunoscuți ca șomeri și de a fi înscrși — în vederea atribuirii ajutoarelor — la primăria de sector respectivă.

Astfel, în Regulamentul nr. 24099 din 24 noiembrie 1933 (vezi Anexa 1) se precizează că cei care nu sînt cetățeni ai sectorului de cel puțin 3 ani nu pot fi înscrși la birourile de șomaj, iar muncitorii diurniști (măturătorii, vizitii etc.) trebuia să facă dovada că sînt locuitori ai sectorului de cel puțin 4 ani, în caz contrar ei urmau să fie „trimiși la urma lor“ (fila 18).

Problemele privind ajutorarea șomerilor în București, în perioada analizată, intra în competența „Comitetului central de prevenirea, combaterea și asistența șomerilor“ care funcționa pe lângă primăria Capitalei; pe lângă primăriile celor 4 sectoare administrative funcționînd birouri de șomaj sau comitete de șomaj.

Deși Comitetele locale de ajutorarea șomerilor au fost instituite în 1928, prin decizia 50213/24 dec., în București el a fost înființat abia spre sfîrșitul anului 1930 ca urmare a Hotărîrii luate la conferința ținută la Ministerul Muncii în 27 septembrie în care se cerea în mod expres înființarea de comitete de ajutorare „a celor fără lucru și lipsiți“⁷⁾ însă el își concretizează activitatea abia în 1931. Despre acest lucru vorbește și faptul că primarul capitalei de atunci, Dem. I. Dobrescu, trimite în 1931 un consilier comunal la Geneva pentru a se informa asupra acestor probleme la Biroul Internațional al Muncii.

În dosarul analizat se păstrează, în copii, procese verbale încheiate la ședințele Comitetului central de șomaj din 21 februarie, 14 martie, 4 iulie, 11 iulie și 18 iulie 1934.

În ședințele comitetului se purtau discuții, se făceau propuneri și se luau hotărîri asupra unui cerc larg de probleme: cine trebuie considerat șomer, unde se centralizează și cine strînge cota de 10% — principală sursă de alimentare a fondului de șomaj — dificultățile ivite în strîngerea acestor fonduri, cînd și cum se fac sau trebuie să se distribuie ajutoarele. De asemenea erau preconizate unele măsuri pentru limitarea șomajului și se analizau condițiile în care se efectuau ajutoarele de către primăriile de sectoare etc.

Din Comitetul central de șomaj de pe lângă primăria București, care își ținea săptămînal ședințele, făceau parte doi reprezentanți ai Primăriei Municipiului (de regulă unul din ajutorii de primari care deținea funcția de președinte iar celălalt delegat funcția de casier), cîte un delegat sau doi din partea primăriilor de sectoare, cîte un reprezentant din partea Ministerului Muncii și Camerei de muncă; 2 reprezentanți ai U.G.I.R., un reprezentant al Sfatului negustoresc, 2 reprezentanți ai funcționarilor, 2 reprezentanți „ai elementului salariat“ și 2 delegați ai Confederației Generale a Muncii.

7) *Buletinul muncii*, an XI (1930), p. 23.

Discuțiile purtate în Comitetul central de șomaj, problemele analizate, ca și hotărârile luate sînt edificatoare pentru a ilustra lipsa unui sistem unitar, bazat pe o lege specială, în problema șomajului în general și a ajutorului acordat în special. De asemenea, din conținutul acestor procese verbale iese în evidență poziția diferitelor clase și grupuri sociale, poziția unor organizații muncitorești sau patronale.

Foarte mult dezbătută în ședințele Comitetului de șomaj — așa cum rezultă din procesele verbale amintite — a fost problema constituirii fondului de șomaj și în special obținerea cotei de 10% din totalitatea salariilor plătite de patroni — suportată în mod egal (50% de salariați și 50% de patroni). Discuțiile purtate pe această temă aveau în vedere fie modul cum acest fond trebuie strîns, centralizat și distribuit, fie măsurile ce trebuie luate față de cei ce nu-l achitau, mai ales că această cotă de 10% nu a fost instituită printr-o lege specială, ci ea a rezultat — așa cum aflăm dintr-o circulară a U.G.I.R. din 21 febr. 1934 — „Pe baza unui acord intervenit între reprezentanții autorizați ai patronilor și lucrătorilor pe de o parte și Ministerul Muncii pe de altă parte“ care au „hotărît să se achite ca ajutor pentru șomeri o cotă de 10% din totalitatea salariilor plătite și ca această cotă să fie suportată, în părți egale, de către patroni și salariați; cota stabilită să fie plătită în timpul iernii, adică timp de 5 luni pe an, purtînd caracterul unui ajutor benevol, local și vremelnic“ (fila 20).

Acest caracter „benevol“ a fost luat ca atare de majoritatea patronilor fapt ce rezultă din procesul verbal al Comitetului de șomaj din 21 februarie 1934 unde se arată că suma de 10% nu a fost achitată de foarte mulți patroni „pînă în prezent strîngîndu-se o sumă foarte mică“ (fila 33).

În aceeași ședință reprezentantul Ministerului Muncii preciza că „sumele ce s-au strîns la București din cota de 10%, nu întrec sumele ce au fost strînse în orașele mici ale țării, precum este cazul la Uioara...“ (fila 33).

Dar cel mai mare număr de file ale dosarului conțin tabele cu numărul șomerilor înscriși și ajutați de primăria Sectorului II Negru, cantitățile de bunuri distribuite, sumele alocate ajutorării șomerilor etc. În dosar se păstrează mai multe asemenea tabele care prezintă interes pentru cercetător prin aceea că ele conțin date importante din care se pot trage concluzii asupra categoriilor de șomeri, profesiunea acestora, valoarea ajutoarelor, cantitățile de bunuri primite de fiecare șomer.

Tabelele acestea referitoare la numărul șomerilor ajutați și cantitățile de bunuri distribuite se pot grupa în 5 categorii: 1) Tabele nominale de șomeri înscriși la Sectorul II Negru pe categorii avînd următoarele rubrici, nr. crt., numele și pronumele, categoria de muncă, adresa; 2) Tabele cu numărul șomerilor înscriși la Sectorul II Negru grupați pe categorii profesionale; 3) Tabele cu cantitățile de alimente distribuite global și tabele nominale pe categorii de șomeri inclusiv procesele ver-tățile de bunuri distribuite se pot grupa în 5 categorii: 1) Tabele nomi-șomeri pe categorii profesionale (mecanici, funcționari, tîmplari) ajutați de Sectorul II Negru (vezi Anexa 2); 5) Tabele centralizatoare de canti-

tatea de alimente distribuită pe perioade mai îndelungate și altele. Dintre acestea din urmă amintim situația generală de alimentele, lemnele și ajutoarele în bani distribuite șomerilor la Sectorul II Negru, de la 23 dec. pînă la 23 iunie 1934.

Într-un raport adresat Ministerului Muncii la 28.II.1934 se precizează care sînt cele 5 categorii în care erau împărțiți șomerii, criteriul fiind numărul de membri ce compuneau familia respectivului șomer :

Categoria I	necăsătoriți
Categoria II	căsătoriți fără copii
Categoria III	căsătoriți cu 1—3 copii
Categoria IV	căsătoriți cu 4—6 copii
Categoria V	căsătoriți care au de la 7 copii în sus

Important este și documentul de la p. 169 referitor la sursele bugetului afectat șomerilor. Astfel cei 1.425.000 lei cheltuiți în exercițiul bugetar 1934—1935 proveneau din alocația din bugetul primăriei Sec. II Negru conf. art. 104 al. 3 din legea pentru organizarea administrației locale (562.500 lei) cota de 1% primită prin Comitetul central de șomaj al Municipiului (487.500 lei) și 375.000 lei din diverse alte surse.

Așa cum rezultă din tabelele și situațiile statistice existente numărul celor ajutați de primăria Sectorului II Negru cu alimente, bonuri de lemne sau bani, în medie, nu depășea cifra de 400 șomeri cifră foarte mică dacă o raportăm la numărul mare al celor fără lucru din Capitală.

Edificatoare în acest sens sînt și cifrele cuprinse în „Tabloul de numărul șomerilor și sumele cheltuite pentru ajutorarea lor din cuprinsul Municipiului București de la anul 1929 pînă la 31 martie 1936“ pe care-l publicăm integral (Vezi anexa 3).

Din situația statistică cuprinsă în tabel rezultă că numărul maxim de șomeri ajutați, pe întreg municipiul, în perioada 1930—1936, a fost de 3643 în 1931 iar numărul minim a fost de 1477 șomeri în 1930. Făcînd o însumare a numărului șomerilor ajutați anual rezultă că în perioada 1931—1936 au fost ajutați 13771 șomeri dintr-un fond total de 24.669.329 lei.

Desigur — în legătură cu documentele cuprinse în dosarul ce a făcut obiectul comunicării de față se pot face numeroase considerații și se pot fixa concluzii interesante printr-o cercetare minuțioasă. Intenția autorului a fost doar de a semnală existența acestor documente.

ANEXA 1

Municipiul București. Primăria Sectorului II Negru
Nr. 24099 — 1933 noembrie 24

REGULAMENT

Ajutorarea șomerilor

În principiu comunele trebuie să evite preocuparea de asistarea șomerilor, aceasta căzînd mai mult în sarcina Asociației Patronale și a Ministerului Muncii.

În cazul că Primăria ar fi obligată să vie în ajutorul șomerilor, ajutorarea lor se va face după următoarele norme :

- 1) Va lua ființă imediat un birou de triaj care va stabili că : solicitantul este sau nu cetățean al acestui sector de cel puțin 3 (trei) ani.
- 2) Este sau nu muncitor calificat sau necalificat lucru ce se va dovedi prin biroul de plasare care va avea contact permanent cu biroul de triaj și care va arăta săptămînal că muncitorul a solicitat lucru și nu a găsit.
- 3) Ancheta severă asupra stărei sale sociale pentru a nu se confunda cu bătrîni, bolnavii și alți săraci de care obișnuit s-au ocupat și trebuie să se ocupe serviciul de asistență socială.
- 4) Muncitorii diurniști : măturătorii, vizitii, etc., cari n-au domiciliul stabil în București de cel puțin 4 ani să fie trimiși la urma lor și înlocuiți prin șomeri calificați.
- 5) Se vor face fișe individuale de care se va servi la nevoie, arătînd că este șomer precum și pentru obținerea ajutoarelor. În aceste fișe sub iscălitură se vor trece ajutoarele ce li se vor da. Va lua ființă și un registru repertoire.
- 6) Ajutorarea se va face de preferință prin cantine pentru cei neînșurați și distribuirea de alimente, lemne etc., în natură celor înșurați în raport cu numărul copiilor
- 7) În schimb șomerii trebuie să presteze un serviciu cît de mic în folosul cetățenilor lor prin administrația comunală, căci caritatea extinsă sub formă de prasnîc comunal, fără clarificarea situațiunilor participanților face o rea educație muncitorimei.
- 8) Factorul de conducere trebuie să aibă un plan sistematic și rapid precum și responsabilitatea sumelor întrebunțate.

Consilier delegat

(ss) Zef(ira) Col. VOICULESCU

TABLOU

de șomerii pe categorii profesionale ajutați de Sectorul II Negru

Nr. crt.	Categoria profesională	Categ. I-a necăsătoriți	Categ. II-a căsătoriți fără copii	Categ. III căsătoriți cu 1-3 copii	Categ. IV căsăt. cu 4-6 copii	Categ. V căsăt. de la 7 copii în sus	Total
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Funcționari	10	11	45	33	10	109
2	Legători	1	1	4	2	—	8
3	Chelneri	1	10	19	4	1	35
4	Mecanici	1	5	10	9	3	28
5	Țesători	5	3	1	—	1	10
6	Lustruitori de mobilă	1	1	—	—	—	2
7	Tipografi	—	11	10	6	—	27
8	Lăcătuși	—	10	20	11	2	43
9	Instalatori	—	1	—	—	—	1
10	Muzicanți	—	2	5	—	—	7
11	Tocilari	—	1	—	—	—	1
12	Zugravi	—	3	2	3	—	8
13	Perieri	—	1	3	—	—	4
14	Cismari	—	4	6	4	3	17
15	Fochiști	—	2	1	—	—	3
16	Vinzători ambulanți	—	1	—	—	—	1
17	Cazangii	—	1	1	—	—	2
18	Cofetari	—	1	—	—	—	1
19	Vopsitori	—	2	2	3	2	9
20	Dulgheri	—	2	3	2	4	11
21	Muncitori	—	4	2	5	—	11
22	Timplari	—	3	4	11	3	21
23	Tinichigii	—	1	1	3	1	6
24	Profesori	—	2	—	—	—	2
25	Fierari	1	3	4	5	2	15
26	Țiglar	—	1	—	—	—	1

Nr. crt.	Categoria profesională	Categ. I-a necăsătoriți	Categ. II-a căsătoriți fără copii	Categ. III-a căsătoriți cu 1-3 copii	Categ. IV căsăt. cu 4-6 copii	Categ. V căsăt. de la 7 copii în sus	Total
1	2	3	4	5	6	7	8
27	Impletitori de pantofi	—	3	4	2	—	9
28	Boiangii	—	1	1	—	—	2
29	Sculptori	—	—	1	—	—	1
30	Geamgii	—	—	1	—	—	1
31	Dogari	—	—	1	1	2	4
32	Tapițeri	—	—	1	—	—	1
33	Fringhieri	—	—	1	1	—	2
34	Frizeri	—	—	1	—	—	1
35	Electricieni	—	—	1	—	—	1
36	Mineri	—	—	1	—	—	1
37	Croitari	—	—	4	2	—	6
38	Turnători	—	—	1	—	—	1
39	Strungari în fier	—	—	1	—	1	2
40	Tăbăcari	—	—	1	—	—	1
41	Trăgători de sîrmă	—	—	—	1	—	1
42	Brutari	—	—	—	2	—	2
43	Zidari	—	—	—	1	—	1
44	Cojocari	—	—	—	1	—	1
45	Olari	—	—	—	1	—	1
46	Carosieri	—	—	—	1	—	1
47	Richtuitori	—	—	—	—	1	1
		20	91	163	114	36	424

Văzut

Șeful Biroului

Consiliera delegată

(ss) E. DUMITRESCU

(ss) Zef. VOICULESCU

ANEXA 3

Tablou explicativ nr. 1

TABLOU

De numărul șomerilor și sumele cheltuite pentru ajutorarea lor din cuprinsul Municipiului București de la anul 1929 până la 31 martie 1936

Exercițiul Bugetar	Numărul șomerilor	Municipiu	Sect. I Galben	Sect. II Negru	Sect. III Albastru	Sect. IV Verde	Total lei	Observațiuni
1929	371	—	—	—	—	—	—	
1930	1477	500.000	389.412	—	814.829	200.000	1.204.241	
1931	3643	—	593.922	299.530	2.888.385	781.700	4.563.537	
1932/33	2441	—	1.599.716	1.187.172	3.019.332	1.589.443	7.395.663	
1933/34	2200	52.000	635.727	903.396	2.247.022	816.872	4.655.017	
1934/35	2509	—	990.710	324.714	1.263.854	561.066	3.140.344	
1935/36	1501	—	399.721	360.880	1.495.660	754.216	3.010.477	
		552.000	4.609.208	3.075.692	11.729.082	4.703.297	24.669.279	

R E C A P I T U L A Ţ I E

Municipiu		Sect. I Galben		Sect. II Negru		Sect. III Albastru		Sect. IV Verde	
1930 Trezorerie	500.000	1930 Buget lei	389.412	1931 Buget lei	299.530	1930/31 Buget	674.829	1930 M. Muncii	200.000
1933/34 Trez.	52.000	1931 Buget lei	493.922	1932 Buget lei	801.772	" Trez. div.		1931 Trez. div	
		1931 Trez. div.		1932 Trez. div.		contr. lei	140.000	contr. lei	781.700
		contr. lei	100.000	contr. lei	385.400	1931/32 Buget	1.911.995	1932 Buget lei	1.234.443
		1932 Buget lei	1.497.290	1933/34 Buget	673.396	" Trez. div.		1932 Trez. div.	
		1932 Trez. div.		" Trez. div.		contr. lei	976.390	contr. lei	355.000
		contr. lei	102.426	contr. lei	230.000	1932/33 Buget	2.414.446	1933 Buget lei	454.222
		1933 Buget lei	610.727	1934/35 Buget	30.000	" Trez. div.		1933 Trez. div.	
		1933 trez. div.c.	25.000	" trez. div.c.	294.714	contr. lei	604.886	contr. lei	362.600
		1934 Buget lei	898.985	1935/36 trez.		1933/34 Buget	1.732.230	1934 Buget lei	301.066
		1934 trez. div.c.	91.725	div. c. lei	360.880	" Trez. div.		1934 Trez. div.	
		1935/36 buget	399.721			contr. lei	514.792	contr. lei	260.000
						1034/35 Buget	853.854	1935/36 Buget	212.806
						" Trez. div.		" Trez. div.	
						contr. lei	410.000	contr. lei	541.410
						1935/36 Buget	955.660		
						" Trez. div.			
						contr. lei	540.000		
Lei	552.000	Lei	4.609.208	Lei	3.075.692	Lei	11.729.082	Lei	4.703.247

Consilierea (ss) Indescifrabil

Ainsi que l'indique le titre même, l'auteur a eu l'intention de signaler seulement le contenu d'un dossier à documents concernant le chômage dans le Bucarest des années 1929—1937, qui peuvent servir à compléter les informations sur le rôle de la mairie de Bucarest, et surtout de celle du secteur II — Noir, pour l'aide des chomeurs, la détermination de la qualité de chômeur et du nombre de chômeurs inscrits et aidés par les mairies des secteurs, la quantité de biens distribués sous forme de secours, la provenance des fonds de secours, etc.

En conclusion, l'auteur montre que les documents respectifs permettent d'affirmer que les secours accordés aux chômeurs pendant la période 1929—1937 étaient très réduits, se limitant seulement à la période d'hiver et, le nombre de ceux qui bénéficiaient d'eux était aussi réduit.

Parmi les documents qui existent dans le dossier analysé, trois ont été reproduits dans l'annexe.